

Н. С. Кузнецовой. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 720 с.

14. Цивільне право України : підручник. В 2 т. Т. 2 / за ред. Є. О. Харитонов, Н. Ю. Голубевої. — Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. — 832 с.

15. Сібільов М. Підстава та умови цивільно-правової відповідальності за по-

рушення договірних зобов'язань за чинним Цивільним кодексом України // Вісник Академії правових наук України. — 2004. — № 2. — С. 80–88.

16. Брагинский М. И. Договорное право. Общие положения / М. Брагинский, В. Витрянский. — М. : Статут, 2001. — 848 с.

УДК 347.764:368.212

Ю. Кулина,

здобувач кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ДОГОВОРУ СТРАХУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ (КАСКО)

Популярність добровільного страхування автотранспортних засобів пов'язана з глибокими економічними і соціальними змінами, що відбуваються в суспільстві у зв'язку з масовою автомобілізацією, зростанням парку автомобілів та інтенсивності дорожнього руху, а також значними матеріальними витратами в результаті дорожньо-транспортних пригод, що є однією з основних причин смертності населення. При цьому рівень аварійності при ДТП та тяжкість наслідків досить висока у порівнянні із країнами з розвинутою економікою.

Проблемам врегулювання відносин страхування присвячена низка праць російських та вітчизняних науковців, проте страхування автотранспортних засобів (КАСКО) безпосередньо не ставало предметом окремого дослідження.

Зміст договору страхування можна розглядати у двох аспектах. По-перше, як права та обов'язки суб'єктів, які складають зміст правовідносин зі страхування автотранспортних засобів та, по-друге, як умови (пункти) договору, які складають зміст договору страхування автотранспортних засобів. З ог-

ляду на таке методологічне тлумачення нами буде розглядатися зміст договору страхування автотранспортних засобів (КАСКО).

Права та обов'язки сторін за договором страхування автотранспортних засобів можуть умовно бути поділені на ті права та обов'язки, які покладені на сторони до настання страхового випадку або мають виконуватись у весь період дії договору, та ті, виконання яких страховальником та страховиком зумовлено настанням страхового випадку. У даній статті будуть розглянуті саме права та обов'язки сторін за договором страхування автотранспортних засобів (КАСКО), які покладені на сторони до настання страхового випадку або мають виконуватись у весь період дії договору страхування.

Пунктом 1 ч. 1 ст. 988 ЦК України, ст. 20 Закону України «Про страхування» передбачено обов'язок страховика ознайомити страховальника з умовами та правилами страхування.

Аналіз нормативно-правових актів свідчить, що законодавство України про страхування не містить правових норм

які б передбачали порядок ознайомлення страхувальника з умовами та правилами проведення страховиком конкретного виду добровільного страхування. Проте, враховуючи вимоги законодавства про захист прав споживачів, страховик зобов'язаний надавати страхувальнику в доступній формі всю необхідну достовірну інформацію про відповідні страхові послуги, яка забезпечувала б можливість компетентного вибору.

Водночас при укладанні договору страхування важливо звернути увагу на формальні ознаки правил страхування, вказівки на які містяться в договорах. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 988 ЦК України можливим є надання страховиком для ознайомлення ксерокопій або фотокопій правил добровільного страхування, що мають відповідати оригіналу. Однак слід враховувати, що у разі настання страхового випадку перевага надається оригіналу правил страхування. Тому страхувальник має право на ознайомлення з оригіналом чи належним чином засвідченою копією правил страхування, а страховик у свою чергу зобов'язаний їх надати страхувальнику. При цьому копією вважається засвідчений уповноваженим органом документ, що є ідентичним за своїм змістом і формою оригіналу [1].

Оригінальними (істинними, справжніми) слід вважати правила страхування, які зареєстровані уповноваженим органом. Враховуючи зміст п. 3.5 розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження ліцензійних умов провадження страхової діяльності» щодо правил страхування, які подаються на реєстрацію, вважаю, що страховик повинен надавати для ознайомлення страхувальнику правила страхування, зареєстровані Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, які мають бути пронумерованими, прошнурованими, скріпленими підписом відповідальної особи і печаткою страховика. Водночас надання копії такого документа також може вважатись правомірним за умови, що дана копія є належним чином посвідченою.

Таким чином, лише вказівки договору на оригінал або належним чином посвідчену копію правил страхування, що зареєстровані уповноваженим органом (номер, дата реєстрації), є достатнім підтвердженням надання страхувальнику для ознайомлення справжніх, належним чином затверджених правил страхування [1].

Також на страховика покладається обов'язок не розголошувати відомості про страхувальника та його майнове становище, крім випадків, встановлених законом, та надавати Державній автомобільній інспекції Міністерства внутрішніх справ України інформацію про укладення договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, що підлягають обов'язковому технічному контролю відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 988 ЦК України (ч. 6, 7 ст. 20 Закону України «Про страхування»).

Серед обов'язків страхувальника до настання страхового випадку відносяться обов'язки: своєчасно вносити страхові платежі (внески, премії) у розмірі, встановленому договором; при укладенні договору страхування надати страховикові інформацію про всі відомі йому обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, і надалі інформувати його про будь-які зміни страхового ризику; при укладенні договору страхування повідомити страховика про інші договори страхування, укладені щодо об'єкта, який страхується. Якщо страхувальник не повідомив страховика про те, що об'єкт уже застрахований, новий договір страхування є нікчемним (згідно із п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 989 ЦК України).

Саме в обов'язку страхувальника повідомити страховика при укладанні договору про всі відомі обставини, що мають значення для оцінки страхового ризику, проявляється закріплений ще в англійському праві принцип найвищої сумлінності — *uberprima fides* [2].

Стосовно страхування автотранспортних засобів, то договорами передбачається вимога про те, що страхувальник має повідомити про всі відомі йому

обставини не будь-яким чином, а саме за формою, затвердженою страховиком [3].

Порушення саме зазначеного обов'язку є найбільш вираженою ознакою підготовлюваного страхового шахрайства з боку страхувальника, а посилення на порушення цього обов'язку страхувальником служить для страховиків однією з найбільш широко застосовуваних підстав для відмови у здійсненні страхової виплати [4].

Відповідно до ст. ст. 989, 990 ЦК України та ст. ст. 21, 22 Закону України «Про страхування» встановлено, що договором страхування можуть бути встановлені також інші обов'язки страховика та страхувальника. Відтак, поряд із обов'язками сторін, передбаченими ЦК України та Законом України «Про страхування», права та обов'язки страховика та страхувальника підлягають конкретизації у відповідному договорі добровільного страхування транспортних засобів (каско).

Так, серед обов'язків страхувальника до настання страхового випадку, які не містяться у ЦК України та Законі України «Про страхування», але передбачаються договором добровільного страхування автотранспортних засобів (каско), слід назвати обов'язок [3]:

— надати транспортний засіб для огляду при укладанні та переоформленні договору;

— сплатити страхову премію в порядку та в строки, зазначені в договорі;

— вживати заходів для запобігання виникненню збитку і для зниження ступеня ризику, дотримуватись і виконувати пов'язані з цим рекомендації страховика. Зокрема, своєчасно проводити огляд технічного стану автотранспортного засобу (якщо законодавством передбачена вимога проведення технічного огляду), застрахованого за договором; мати в транспортному засобі справні засоби проти викрадення, у випадку якщо застрахований ризик «викрадення», і засоби пожежогасіння; застосовувати (вмикати) системи проти викрадення при будь-якому, навіть при короткостроковому, паркуванні застраховано-

го транспортного засобу. Не залишати без нагляду транспортний засіб, якщо система проти викрадення не увімкнена або несправна. Завжди зберігати документи на застрахований транспортний засіб при собі (поза транспортним засобом) і не залишати ключі і документи в транспортному засобі навіть при короткостроковому паркуванні транспортного засобу;

— повідомити страховику в письмовому вигляді про зміну умов, пов'язаних із експлуатацією застрахованого транспортного засобу, що впливають на оцінку застрахованих за договором ризиків; протягом одного робочого дня про такі події, як втрата (загублення) ключів від транспортного засобу; втрата (загублення) документів на застрахований транспортний засіб; втрата реєстраційних номерів на транспортний засіб; протягом п'яти робочих днів про такі події: зміна характеру експлуатації транспортного засобу (використання транспортного засобу для перевезення пасажирів за плату); передача транспортного засобу в оренду; втрата (загублення) ключів від гаража, в якому зберігався застрахований транспортний засіб; оформлення договору застави стосовно застрахованого транспортного засобу, зазначеного в договорі, його додатках та заяві на страхування (якщо таке було оформлено письмово);

— негайно здійснити заміну замків або пристроїв проти викрадення на транспортному засобі у випадку втрати (загублення) кожного з оригінальних ключів від застрахованого транспортного засобу, кожного з оригінальних пультів керування або ключів від пристроїв проти викрадення, встановлених на застрахований транспортний засіб;

— якщо страхувальник втратив (загубив), незалежно від причин та обставин втрати (загублення), ключі, пульти або документи від застрахованого транспортного засобу, дія договору за ризиком «Викрадення» стосовно застрахованого транспортного засобу припиняється з моменту такої втрати (загублення). Дія договору за ризиком «Викрадення» відновлюється після замі-

ни ключів, пультів або документів від застрахованого транспортного засобу. Частина страхової премії за період часу, протягом якого страховий захист за ризиком «Викрадення» не діяв, повертається страхувальнику;

— довести до відома осіб, допущених до керування застрахованим транспортним засобом, вимоги договору;

— повернути страховику раніше виплачене страхове відшкодування (або відповідну його частину), якщо виявиться така обставина, що повністю або частково позбавляє страхувальника права на страхове відшкодування.

За договором добровільного страхування автотransпортних засобів КАСКО страхувальник має право ініціювати внесення змін в умови договору та ініціювати дострокове припинення дії договору.

Розглядаючи права та обов'язки сторін за договором добровільного страхування автотransпортних засобів (КАСКО) необхідно торкнутися прав та обов'язків страхувальника при передачі застрахованого автотransпортного засобу іншій особі.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних перевезень» від 5 липня 2011 р. № 3565-VI, яким внесені зміни до абз. 2 ч. 2 ст. 16 Закону України «Про дорожній рух», визначено, що водій зобов'язаний мати при собі та на вимогу працівників міліції, а водії військових транспортних засобів на вимогу посадових осіб військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України пред'являти для перевірки посвідчення водія, реєстраційний документ на транспортний засіб, а у випадках, передбачених законодавством, страховий поліс (сертифікат) про укладання договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та ліцензійну картку на автомобільний транспортний засіб у разі надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів.

Відтак довіреність виключено із переліку документів, які повинен мати водій при собі, а відповідно працівники міліції не мають права вимагати від водія пред'являти для перевірки довіреність на керування транспортним засобом.

Разом з цим умови договорів страхування автотransпортних засобів (КАСКО) містять пункт, який передбачає, що особами, які можуть керувати автотransпортним засобом за відповідним договором страхування (КАСКО), є особи, які допущені до керування автотransпортним засобом на законних підставах.

Висувається точка зору, що у випадку, якщо водій, не маючи довіреності на керування транспортним засобом, потрапляє в дорожньо-транспортну пригоду на транспортному засобі страхувальника, страхова компанія відповідно до умов договору може відмовитися виплачувати страхове відшкодування [5].

Відповідно до п. 2.2 Правил дорожнього руху, затверджених Постановою Кабінету Міністрів 10 жовтня 2001 р. № 1306 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів від 26 вересня 2011 р. № 1029), власник транспортного засобу, а також особа, яка використовує такий транспортний засіб на законних підставах, можуть передавати керування транспортним засобом іншій особі, що має при собі посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії. Власник транспортного засобу може передавати такий засіб у користування іншій особі, що має посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, передавши їй реєстраційний документ на цей транспортний засіб.

Представники страхових компаній, з огляду на зміни у законодавстві, визнають законною підставою керування автотransпортним засобом, передачу власником транспортного засобу та реєстраційних документів та стверджують, що у разі, якщо водій потрапить у дорожньо-транспортну пригоду, страховик не може відмовити у виплаті страхового відшкодування, посилаючись на

відсутність довіреності як підстави керування автотранспортним засобом.

Разом з цим для встановлення того, чи буде така передача транспортного засобу законною, а з тим відповідати законодавству, доцільно проаналізувати положення ЦК України. Так, згідно із ч. 4 ст. 828 ЦК України (із змінами, внесеними Законом від 5 липня 2011 р. № 3565-17) договір позички транспортного засобу (крім наземних самохідних транспортних засобів), в якому хоча б однією стороною є фізична особа, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Поняття «наземні самохідні транспортні засоби» на законодавчому рівні не закріплено. Також у законодавстві відсутнє визначення «наземного несамохідного транспортного засобу». Отже, уявляється доцільним зробити спробу визначити доктринальне поняття «наземні самохідні транспортні засоби» як транспортні засоби, що не потребують для пересування залучення інших транспортних засобів, а тому до них можна віднести автомобілі, у тому числі тролейбуси, мопеди, мотоцикли, велосипеди, трактори, рейкові транспортні засоби, окрім метрополітену (наприклад, трамваї). У свою чергу до несамохідних транспортних засобів — транспортні засоби, що призначені для буксирування самохідними транспортними засобами чи іншим способом (причепи, напівпричепи, сани тощо). Можна дійти висновку, що нотаріальне посвідчення договору позички автотранспортних засобів, в якому хоча б однією стороною є фізична особа, не є обов'язковим.

Проте у договорі може бути прописано, що, допускаючи будь-кого до управління транспортним засобом, страхувальник зобов'язаний оформити відповідну довіреність. Якщо ж мова йде про генеральну довіреність, яка дає право не тільки користування, але і розпорядження автотранспортним засобом, позбавлятися від довіреності помилково, тому що цей документ дозволяє ставити та знімати автотранспортний засіб з обліку в МРСБ, а також відчужувати його по довіреності, не обтяжуючи нюансами

безпосереднього власника. Проте залишається не вирішеним питання встановлення легітимності такої передачі автотранспортного засобу та реєстраційних документів їх власником.

Відтак детальному закріпленню усіх обов'язків страхувальника у договорах страхування автотранспортних засобів (КАСКО) кореспондує досить ретельна регламентація прав страховика. Вочевидь, детальна регламентація саме прав страховика та обов'язків страхувальника у договорах, які розробляються страховими компаніями, покликана захистити від можливого шахрайства з боку страхувальника та водночас може відстрочувати здійснення страхового відшкодування страхувальнику.

Ключові слова: страхування майна, страхування автотранспортних засобів (КАСКО), страховик, страхувальник.

Стаття присвячена аналізу змісту договору страхування автотранспортних засобів (КАСКО). Зміст договору страхування можна розглядати у двох аспектах: як права та обов'язки суб'єктів, які складають зміст правовідносин зі страхування автотранспортних засобів, та як умови (пункти) договору, які складають зміст договору страхування автотранспортних засобів. У статті зміст договору страхування автотранспортних засобів (КАСКО) розглядається саме як права та обов'язки сторін договору.

Стаття посвячена аналізу содержания договора страхования автотранспортных средств. Содержание договора страхования можно рассматривать в двух аспектах: как права и обязанности субъектов, которые составляют содержание правоотношений страхования автотранспортных средств, и как условия (пункты) договора, которые составляют содержание договора страхования автотранспортных средств (КАСКО). В статье рассматривается содержание договора страхо-

вания автотранспортных средств (КАСКО) как права и обязанности сторон договора.

The article is devoted to the content of car insurance contract, (also known as auto insurance, vehicle insurance, or motor insurance), as duties of the insured and the insurer under insurance contract.

Література

1. Семеняка В. Правила страхування: теоретико-правові та прикладні аспекти // Право України. — 2007. — № 4. — С. 47–50.

2. Ахмедов А. Ш. Аспекты применения принципа *uberrima fides* в страховом договоре // Юрист. — 2008. — № 4. — С. 62–64.

3. Договір страхування транспортних засобів. Страхової компанії «АСКА» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.aska.com.ua.

4. Дедиков С. В. Существенные обстоятельства имущественного страхования // Хозяйство и право. — 2005. — № 7. — С. 32–41.

5. Без доверенности на автомобиль могут возникнуть проблемы с КАСКО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.finobzor.com.ua/obzori/nid/310/>

УДК 343.231

Т. Колеснікова,

здобувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КАТЕГОРІЯ НАСЛІДКІВ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ДО ПИТАННЯ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ

Науковий підхід в організації боротьби зі злочинністю обумовлений не тільки розумінням громадської небезпеки, але й чітким уявленням про її місце, роль та функції у суспільстві. Єдиним правовим підґрунтям боротьби зі злочинністю є кримінальне законодавство. На сьогодні чинний Кримінальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 року, є дійсно сучасним нормативно-правовим актом, який увібрав у себе доробки багатьох вітчизняних науковців. Але, слід зазначити, що кримінальне законодавство є галуззю динамічною, яка повинна орієнтуватися на швидку змінюваність суспільного життя. Зрозуміло, що прийняття Кримінального кодексу не зупинило плідних наукових розробок фахівців у галузі кримінального права, які

були спрямовані на подальше вдосконалення теорії для потреб правоохоронної практики. Не залишилися поза увагою й найбільш проблемні аспекти щодо визначення наслідків злочину в кримінально-правовій доктрині.

Питання визначення поняття, класифікації й значення наслідків злочину привертало та продовжують привертати увагу значної кількості науковців — фахівців у галузі кримінального, кримінально-процесуального права, криміналістики, кримінології, загальної та юридичної психології тощо. Серед них необхідно виділити С. В. Албула, Ю. П. Алєніна, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, П. С. Берзіна, Я. М. Брайніна, Б. В. Волженкіна, С. Б. Гавриша, В. О. Глушкова, В. К. Грищука, Н. О. Гуророву, О. О. Дудорова, А. Е. Жалінського,